

Harkrankar (*Tipulidae* sp.)

Mars 2016

Stankelbein

Stankelben

Suovaaksiainen

Folafluga

Crane flies

Harkrank på väg ut ur puppan på en green. Foto: Agnar Kvalbein

Harkrankar

Harkrankar och speciellt förekomsten av harkrankslarver (engelska: Leatherjacket) kan vara ett stort problem på gräsytor , då kvaliteten kan påverkas negativt antingen direkt eller indirekt.

Det har varit en tendens att förväxla biologi och bekämpning av harkrankar med ex trädgårdsborrem fl, som också förorsakar skador på gräsytor.

Sammanfattning

- Lär känna din skadegörare
- Harkrankslarver ger ofta skador på fuktig jord
- Larverna ger problem främst på vår/försommar
- Dränera de områden där harkrankar ger skador på gräset
- Gör åtgärder för att gynna harkrankens naturliga fiender

En vuxen harkrankshane som nyligen kläckts. Foto: Agnar Kvalbein.

Biologi

Harkrank är en insekt av ordningen tvåvingar. De har långa, smala ben och glasklara långa, smala vingar.

Honan kan kännas igen på den spetsiga bakkroppen medan hanarnas bakkropp är mer cylindrisk. De lever primärt i fuktiga områden. Golfbanans greener kan dock drabbas trots att de inte är direkt fuktiga.

Flera olika arter av harkrankar är funna i Sverige.

Livscykel

De vuxna harkrankarna av de arter som är av betydelse för gräsytor, börjar sin svärmning i juli-augusti. Det är speciellt tidligt på morgonen och på kvällen som de flyger. De söker sig mot fuktiga områden, för att para sig och lägga ägg. Honan som är karaktäristisk med sin spetsiga bakkropp har ett ägglägningsrör som är specialiserat för fuktig jord och nerbrutet växtmaterial. På sommaren kan man se honorna ”hoppa” omkring på gräset. Vid vart hopp borrar röret ner i marken och lägger ett ägg. Äggen kan också läggas på ytan.

Honan kan lägga mellan 300 – 800 ägg per säsong. Efter ca 15 dagar kläcks äggen. Larven är cylindrisk och gråbrun, utan tydligt huvud och saknar ben.

De övervintrar nära jordytan, men kan krypa ner till ca 5 cm djup. De är i jorden från oktober till juni. I starten lever larverna av humus och nerbrutna plantrester i ytan. Därefter börjar de att gräva gångar i jorden.

De gör ”luftningshål” som gör att de kan söka föda på ytan, speciellt på natten. Vid den tidpunkten börjar de bli skadliga för gräset, då de äter gräsets rötter och i vissa fall även gräsets ovanjordiska delar. Skadorna syns ofta först på våren. I slutet av juli, är larverna normalt fullvuxna, ca 3-4 cm och därefter förpuppar larverna sig ca 5 cm ner i jorden. På sensommaren kommer de sedan fram som fullt utvecklade harkrankar.

Skador på gräset

Harkrankslarver kan bli ett problem på golfbanor då gräskvaliteten reduceras. Det är främst på fuktigare ytor som skador på gräset, orsakas av harkrankar. (Dock kan även greener som inte är direkt fuktiga drabbas) Det kan visa sig som stora ytor med visset, dött gräs. En indirekt skada kan dessutom uppstå när främst kråkfåglar river upp turfén i sökandet efter harkrankslarver. Eftersom larverna lever närmare ytan än exempelvis larver av trädgårdsborre är de också möjliga att nå av fåglar med kortare näbb, exempelvis Starar. Stararna ger dock mycket små eller inga skador jämfört med när kråkfåglar söker efter trädgårdsborrelarver. De vuxna harkrankarna gör ingen skada på gräset.

Om man tittar nere i/under turfytan kan man se de grå, cylindriska larverna. Att stödså vid den tidpunkt när larverna är aktiva kan vara problematiskt, då gräsytor är särskilt känsliga när fröna gror. Fram till att gräsplantorna är 1-2 cm höga äter harkrankslarverna både ovan- och underjordiska delar. Larverna äter av alla gräsarter som vi traditionellt använder på golf – och sportytor.

Harkrankar (Tipulidae sp.)

Mars 2016

Förebyggande åtgärder/ Icke kemisk bekämpning

Vuxna harkrankar är byten för bl.a. Fladdermöss, Svalor, Flugsnappare och andra småfåglar. Larverna äts gärna av kråkfåglar, starar och vipor. Dessutom dödar olika skalbaggar, parasiter och vissa rovnematoder en hel del larver.

Man kan med enkla åtgärder ge optimala förhållanden för de djur och insekter som äter harkrankar (vuxna och larver). Ett sätt är att ge svalor bra möjligheter att bygga bon. Dessutom kan man sätta upp fågelholkar speciellt

lämpade för starar, så man håller ett bestånd på banområdet. Stararnas föda består till ca 25% av harkrankar. Trots att stararna ”pickar” i jorden efter larver är de skadorna försumbara, de gör dock en mycket stor nytta då de äter mycket larver och vuxna insekter.

Förebyggande åtgärder är sammanfattningsvis att ge fåglar och rovinsekter skydd, tillgång till vatten och förnyingsmöjligheter. Det är också viktigt att ha väl dränerade spelytor.

Kemisk bekämpning i Sverige

Merit Turf är godkänt i Sverige för bekämpning av harkrankslarver. Instruktionen för användning av Merit Turf rekommenderar dosen max 30 kg/ha.

- Den optimala behandlingstidpunkten enligt tillverkaren är normalt i början av sommaren, juni.

Nordiska greenkeepers (IPM-ambassadörer) som har kvalitetssäkrat texten och som har erfarenhet av harkrankar:

Patrik Togelid

Falkenberg GK, Sverige
banchef@falkenbergsgolfklubb.com
Tlf. +46 70 361 05 77

Dan Jurgens

Kragerø GK, Norge
dan@kragerogolf.no
Tlf. +47 957 82 768

Henrik Givskov Lau

Herning GK, Danmark.
greenkeeper@herninggolfklub.dk
Tlf. + 45 21467308

Författare

Anne Mette Dahl Jensen
Københavns Universitet

Hans Peter Ravn
Københavns Universitet

Svensk översättning:
Peter Edman, SGF
Layout: Karin Schmidt

Läs mer

Hofsvang, T. 2011. Myrstankelbein. Plantevernleksikonet, NIBIO. http://leksikon.nibio.no/vieworganism.php?organismId=1_995 (Kontrollerat 29.feb.2016)

Larsen, S.U. 2004. Stankelben og græsbaner. Videnblade Park & Landskab. 5.28-1

Watschke, T.L, Dernoeden, P.H. & Shetlar, D.J. 1995: Managing Turfgrass Pests. Lewis Publishers, London